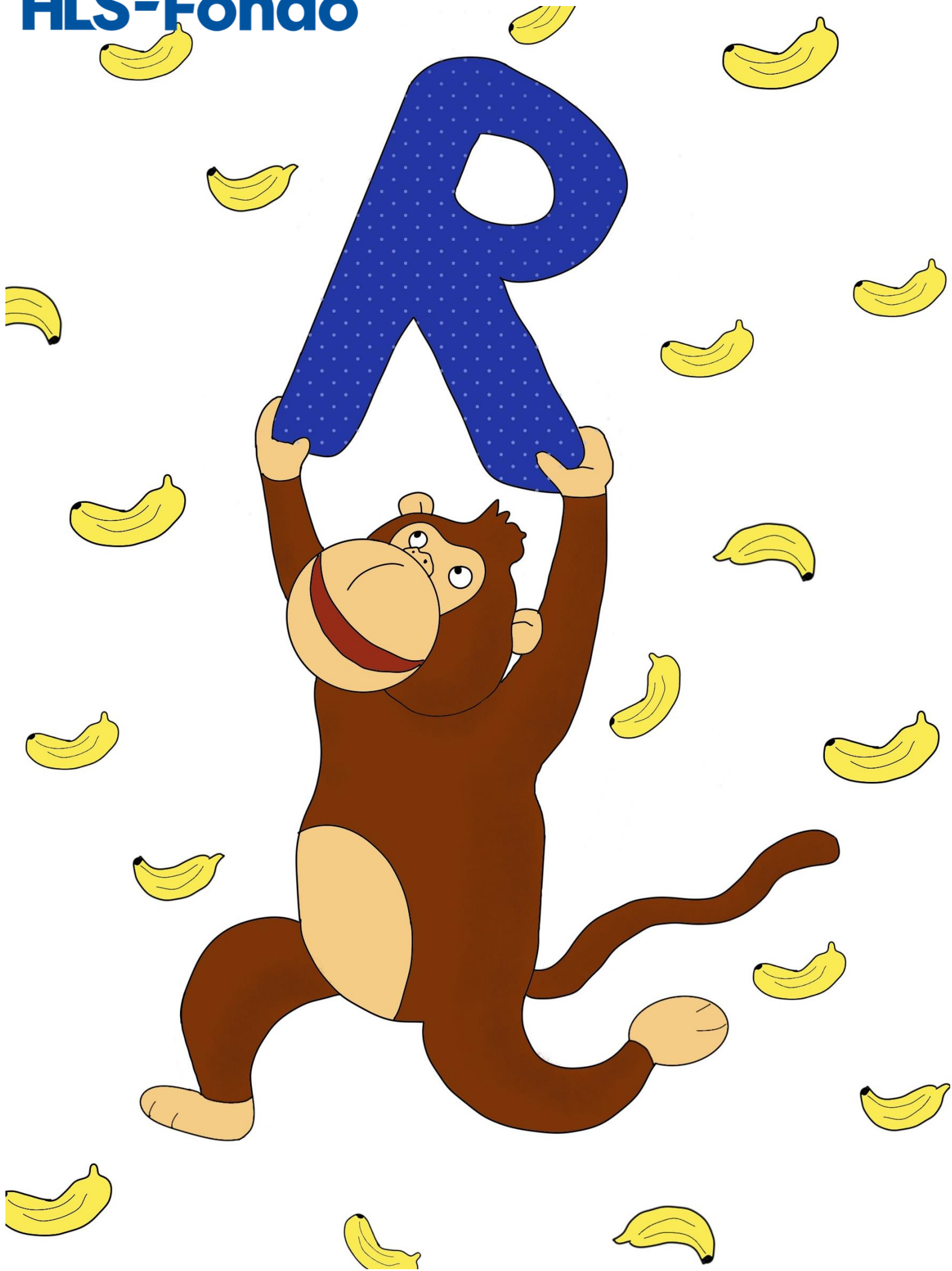


HLS-Fondo





Tervetuloa Pomppiksen äRRäkouluun!

Käsissäsi on Fondon puheterapeuttien kokoamia ohjeita äRRän kotiharjoittelua varten. Harjoitukset etenevät äRRän polun mukaan (ks sivu 4).

Sisällys

äRRän harjoitteluohjeet.....	2
äRRän polku	3
äRRän ääntymäpaikka.....	4
Harjoitus 1.....	7
äRRän kuulonvarainen hahmottaminen	8
Harjoitus 2.....	8
Harjoitus 3.....	9
Harjoitus 4	10
D-harjoitukset	11
Harjoitus 5.....	11
Harjoitus 6.....	12
Harjoitus 7.....	13
Harjoitus 8.....	14
Harjoitus 9.....	15
Harjoitus 10	16
Harjoitus 11.....	17
Harjoitus 12	18
Harjoitus 13.....	19
äRRän yleistyminen spontaanipuheeseen.....	20
Harjoitus 14.....	20
Motivointitaulukot.....	21
Harjoituspalkkiot.....	22
Tremulaattorin käyttöohje.....	23
Harjoitusbingo.....	24
R-muistipelikortit.....	25
Sanalista	27

äRRän harjoitteluohjeet

Miten?

- Valitse sopivantasoinen harjoitus. Liian vaikea harjoitus ei motivoi lasta.
- Muista huolellinen harjoittelu, sillä väärin tehdyt harjoitukset eivät edistä taitoja.

Missä?

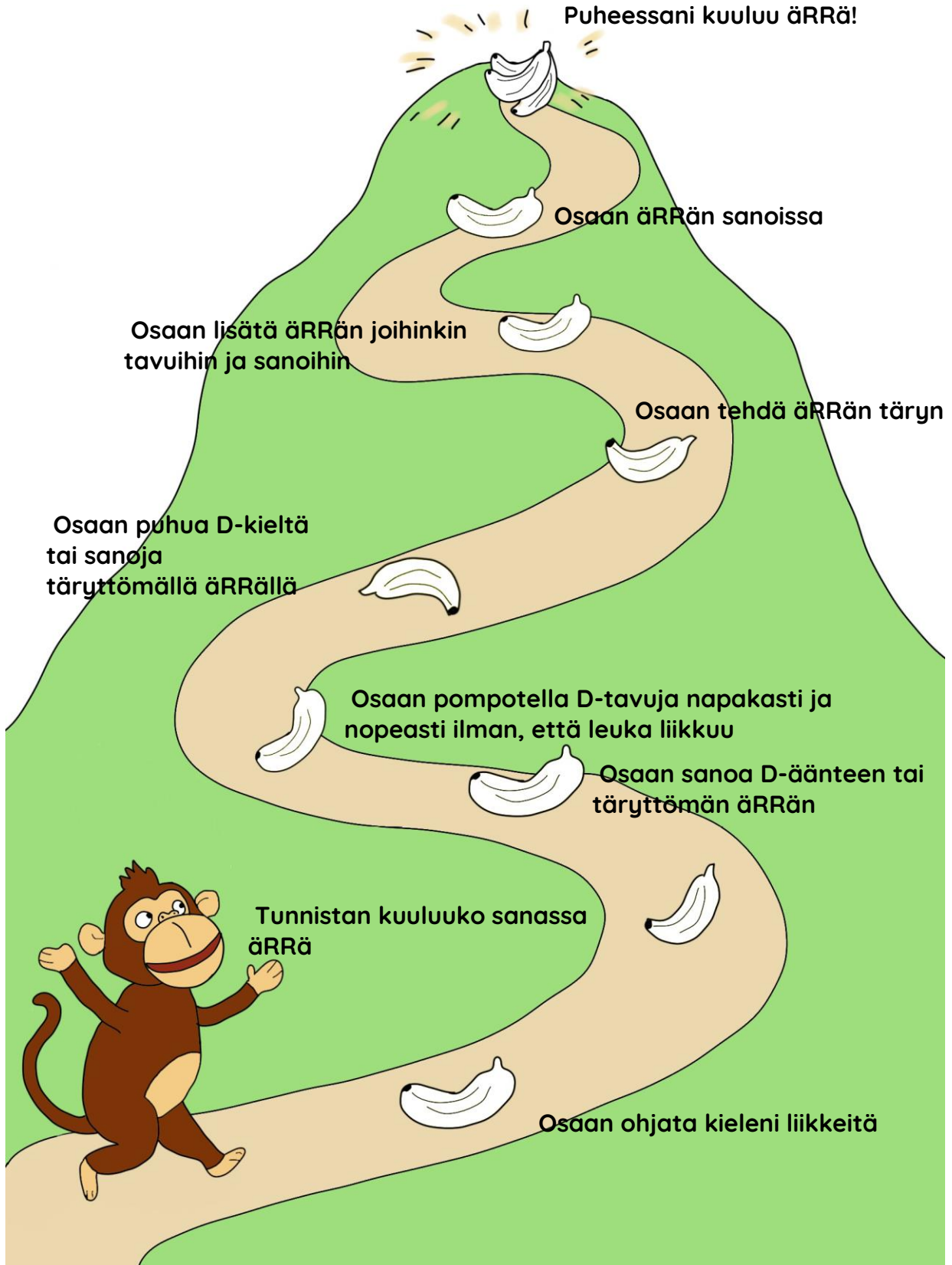
- Valitse rauhallinen harjoitusympäristö (esim. Sulje tv ja radio).
- Anna lapselle jakamaton huomiosi.
- Harjoitteluympäristöä voi vaihdella motivaation lisäämiseksi esimerkiksi automatkoilla, ruokapöydässä jne. Vihkon lopussa on ideoita eri harjoitteluympäristöihin (ks. sivu 23).

Milloin?

- Mitä useammin harjoittelet, sitä nopeammin taidot etenevät. Uuden motorisen taidon oppiminen edellyttää paljon toistoa. On parempi harjoitella joka päivä muutamia minutteja kuin kerran viikossa 20 minuuttia.
- Harjoitukset on hyvä tehdä silloin, kun lapsen vireystila on sopiva. Harjoitushetket säilyvät näin positiivisina.
- Liitä harjoittelu osaksi arkea. Voitte sopia yhteisen harjoitteluajan, esim. ennen iltapalaa.

äRRän polku

Pedro-apina harjoittelee kanssasi äRRää. Mitä taitoja jo osaat ja mitä harjoittelet? Väritä banaanit taitojesi mukaan. Valitse tehtäviä taitotasosi perusteella.



äRRän ääntymäpaikka

R-äänne tuotetaan ylähammasvallilta eli äRRän koti löytyy ylähampaiden takaa. R-äännettä tuottaessa kielenlaidat nousevat ylöspäin kuppimaisesti ylähammasvallia vasten. Täry tuotetaan ilmapirran avulla, joka saa kielenkärjen tärisemään.

Kielen oikeaa asentoa voidaan harjoitella vahvistamalla kielenlaiteita sekä eriyttämällä kielen ja leuan liikkeitä. Kielijumppaharjoittelua on helppo tehdä esimerkiksi hammaspesun yhteydessä, kun ollaan valmiiksi peilin edessä. Hammasharjalla voi antaa tuntovihjeitä oikeasta ääntymäpaikasta.

R-äänteelle hyviä harjoitteluliikkeitä ovat kuppi-, sammakko-, hissi- ja virtahepoliikkeet. Pullonkorkin poksahdus ja kielen naksuttelu tukevat kielen oikean asennon löytämisessä.

Mikäli leuan pitäminen paikallaan on vaikeaa, tue leuan paikallapysymistä laittamalla hampaiden väliin jäätelötikku, sormi, rengasmuro tai muu sopiva väline. Rengasmuron tulee pysyä ehjänä harjoituksen ajan.

Kuppiliike



Nosta kielenlaidat ylös kupiksi. Pidä kieli kuppimuodossa 5-10 s. Liikkeestä saa haastavamman, kun pidennät kestoja. Kokeile nostaa kieli äRRän kotiin. Voit sivellä kielenlaitoja tavallisella tai sähköhammasharjalla.

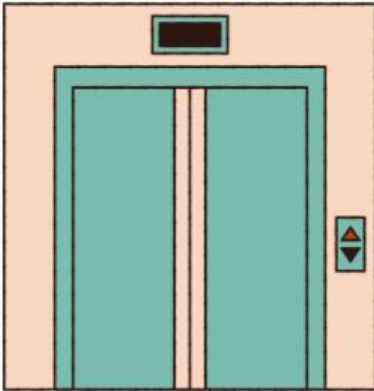


Sammakkoliike



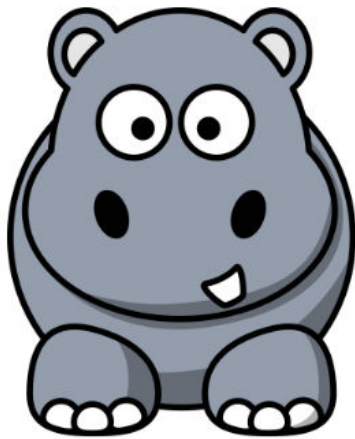
Avaa suu. Tuo kieli ulos suusta. Tavoittele kielenkärjellä ensin poskia, sitten nenää ja leukaa.





Hissi

Avaa suu.
Nosta kieli ylähampaiden taakse
ylähammasvallille ja tämän
jälkeen alahampaiden taakse
alahammasvallille. Leuka pysyy
paikallaan. Tue tarvittaessa
leuanliikkeettä. Voit vaikeuttaa
harjoitusta tekemällä
liikkeen nopeasti.



Virtahepo

Liimaa kielenkärki
ylähammasvallille
ylähampaiden taakse. Liikuta
leukaa ylös-alas ja pidä kieli
paikallaan.



Pullonkorkin poksahdus

Paina kielikuppi suulakea
vasten ja vapauta naksauttaen.



Kielen naksuttelu



Paina kielikuppi suulakea vasten ja vapauta naksauttaen. Liikuta huuliota laveasta muodosta suppuun. Ääni muistuttaa kavion kopsuttelua.

Vinkkejä harjoitteluun

äRRän täry saattaa löytyä helpommin, kun päätä nojaa rennosti taaksepäin. Kokeile D-harjoituksia esimerkiksi makoillen säkkituolissa, lattialla tai sohvalla.

Vihkon lopusta löytyy sanalista. Voitte valita sieltä muutaman sanan, joita harjoittelette pari minuuttia esimerkiksi ennen nukkumaanmenoa.

Hyödynnä harjoittelussa vihkon lopusta löytyvää motivaatiotaulukkoa. Väritä hedelmä aina, kun olet harjoitellut.

Motivointikeinoja harjoitteluun löytyy sivulta 22. Voitte sopia harjoittelukerralle palkkion.

Joitakin lapsia motivoi toistojen laskeminen ja ajanotto. Voitte laskea toistomääriä ja värittää esimerkiksi yhden pallon paperille aina kymmentä toistoa kohtaan. Laskekaa lopuksi montako toistoa tuli. Toistoja voi laskea myös sovelluksen avulla, esim. Outloud counter. Voitte kokeilla tuottaa esim. dn-toistoja aina 10-30 sekuntia.

Etsi äRRän täryä nostamalla kieli äRRän kotiin. Yritä saada kielenkärki tärisemään hönkäisemällä.

Miettikää kolme äRRä-tavoitesanaa, jotka lapsi haluaa oppia sanomaan.

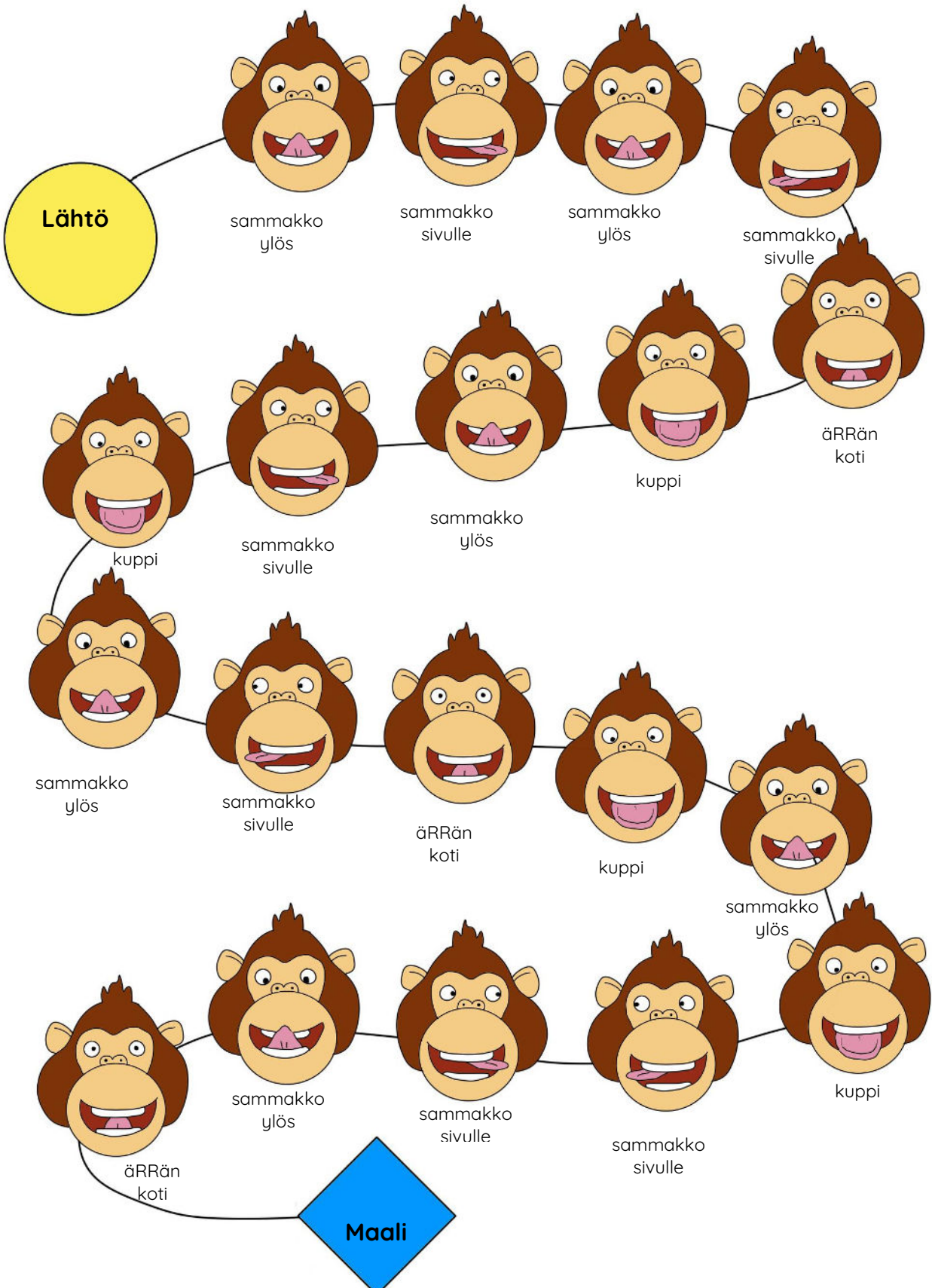
1. _____
2. _____
3. _____

Kokeile D-tavutoistoja trampoliinilla hyppiessä. Katso lisää toiminnallisia vinkkejä sivulta 12.



Harjoitus 1

Tarvitset harjoitusta varten nopan ja pelinappulat. Katso ohjeet suujumppaliikkeisiin edellisiltä sivuilta.



äRRän kuulonvarainen hahmottaminen

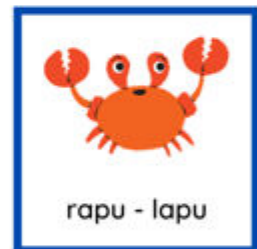
R-äänteen oppimisen kannalta on oleellista, että lapsi oppii tunnistamaan sanat, joissa kuuluu äRRä. Etsikää kotoa esineitä, joiden nimessä kuuluu äRRä. Miettikää onko perheenjäsenten tai tuttujen nimissä äRRä.

Harjoitus 2

Kuuntele sanooko aikuinen sanan oikein vai hassusti. Voit näyttää tarvittaessa vastauksen peukulla.



Oikein Hassusti



Harjoitus 3

Väritä kuvat, joissa kuuluu äRRä.



Harjoitus 4

Kuuluuko äRRä sanan alussa, keskellä vai lopussa? Väritä oikea ympyrä. Kuvien sanat: hiiri, raha, kuningatar, aarre, ruoka, ruoho, kirjat, korva, Jupiter, sormus, reppu, sisar.



D-harjoitukset

Monilla lapsilla äRRä löytyy D-apuäänteen avulla. Toisilla lapsilla toimii paremmin tärytön äRRä, josta käytetään myös nimeä pikku-R. Oikein tuotettu D-äänne on napakka ja kielenlaidat nousevat ylös kuppiliikkeen tavoin.

Miettikää lapsen kanssa tuttuja lauluja ja niiden melodioita. Laulakaa laulu d-tavutoistoilla. Vaihtele tavuja. Voit harjoitella tavutoistoja timer-sovelluksilla (esim. Outloud timer, fun time). Aseta timeriin aika taitotasosi mukaan, esimerkiksi puoli minuuttia tai minuutti.

den, den, den, den...
dan, dan, dan, dan...
din, din, din, din...
don, don, don, don...
dun, dun, dun, dun...
dän, dän, dän, dän...
dön, dön, dön, dön...
dyn, dyn, dyn, dyn...

de, de, de, de...
da, da, da, da...
di, di, di, di...
do, do, do, do...
du, du, du, du...
dä, dä, dä, dä...
dö, dö, dö, dö...
dy, dy, dy, dy...

pdem, pdem...
pdam, pdam...
pdim, pdim...
pdom, pdom...
pdum, pdum...
pdäm, pdäm...
pdöm, pdöm...
pdym, pdym...

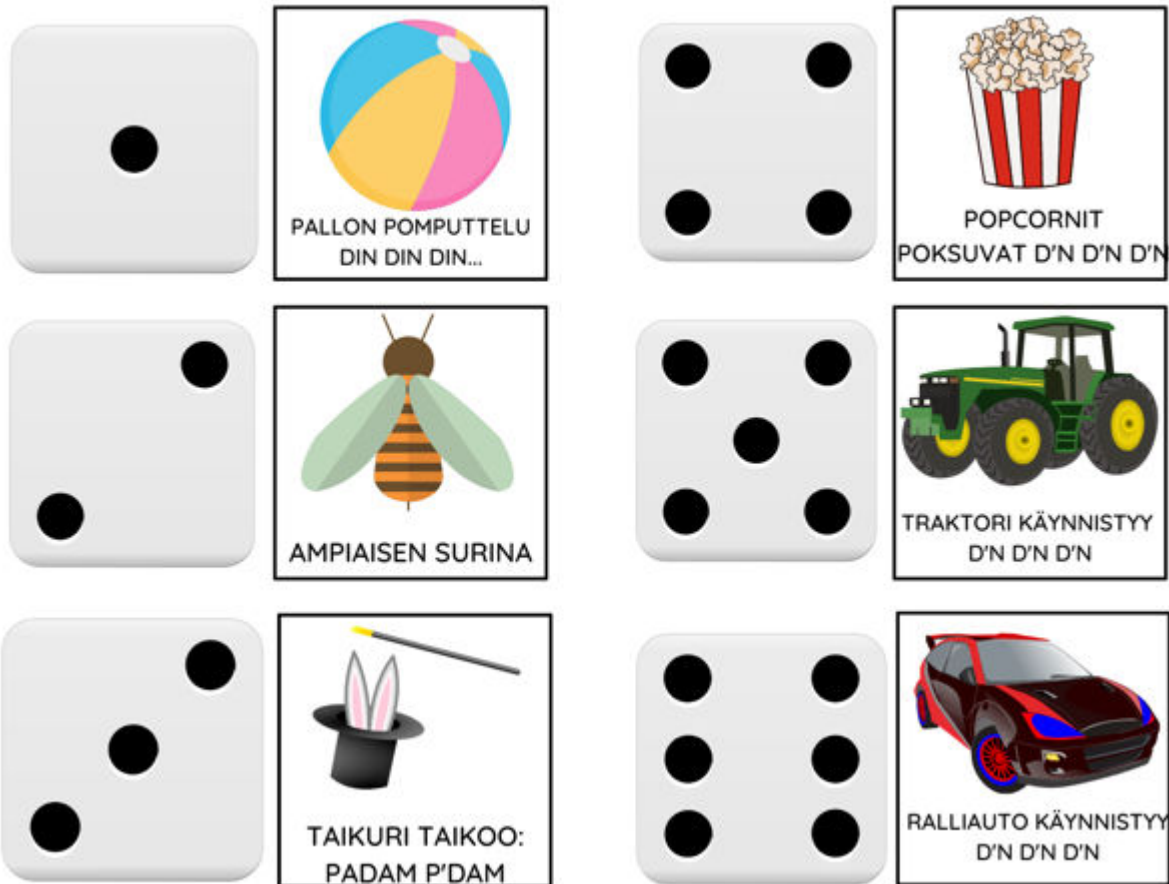
Harjoitus 5

Tuota yllä olevia tavutoistoja samalla kun teet ruudukosta valittua toimintoa.

 Aikuinen nostaa rakettina ylös ilmaan	 Seiso yhdellä jalalla niin pitkään kuin pystyt	 Tee harjoitus selällään päätä roikottaen	 Loiki kyykkyhyppyjä
 Ajele poliisiautona pitkin huonetta	 Pompi trampoliinilla	 Rummuttele rumpua tai jalkoja tms	 Lennä 5 kertaa aikuisen ympäri

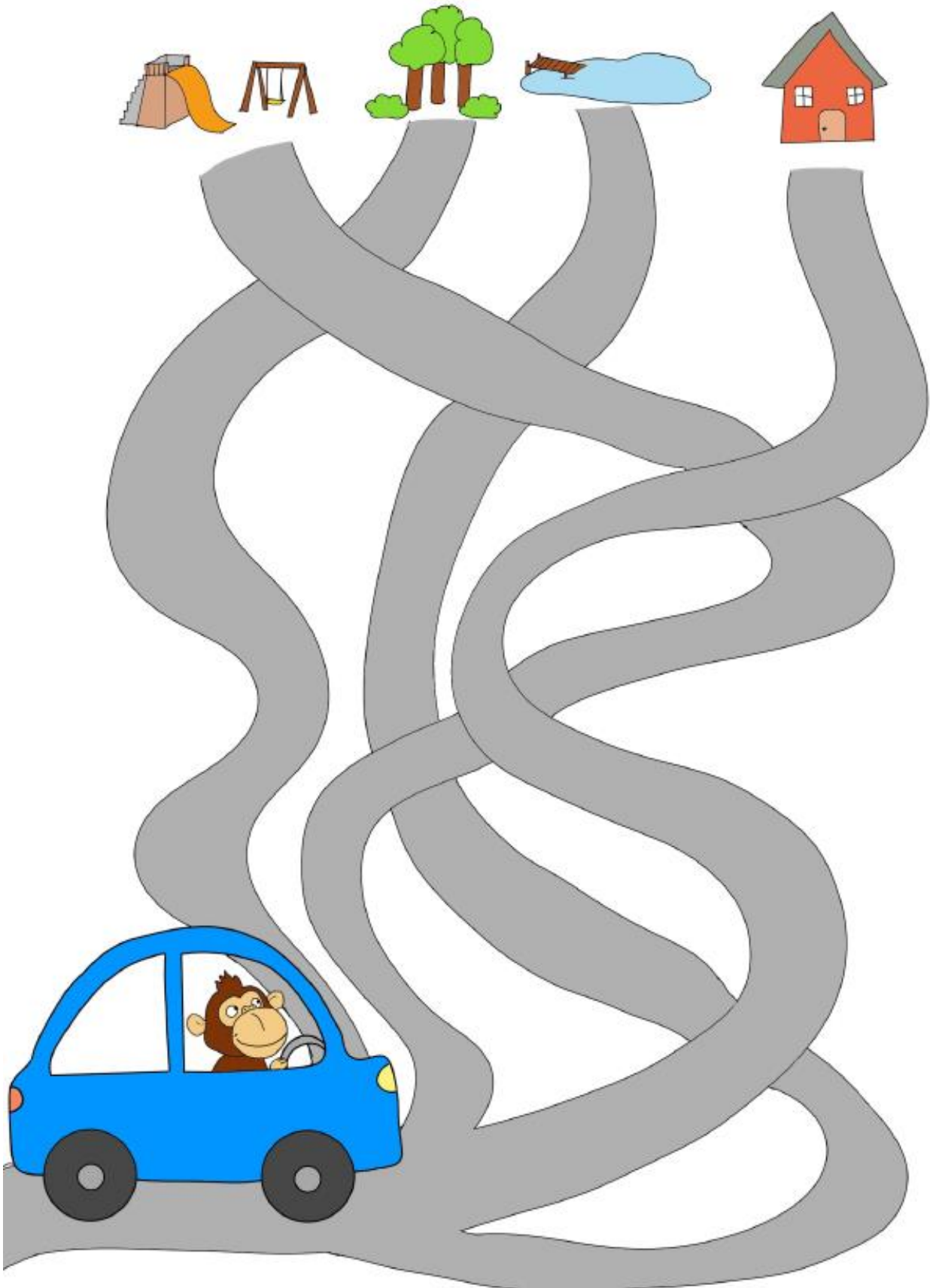
Harjoitus 6

Valitkaa kotoa peli, jossa on numeronoppa. Voitte hyödyntää myös tablettisovelluksena löytyviä noppiä (esim. Outloud noppi). Tehkää pelatessa omalla vuorolla nopannumeron osoittama harjoitus.



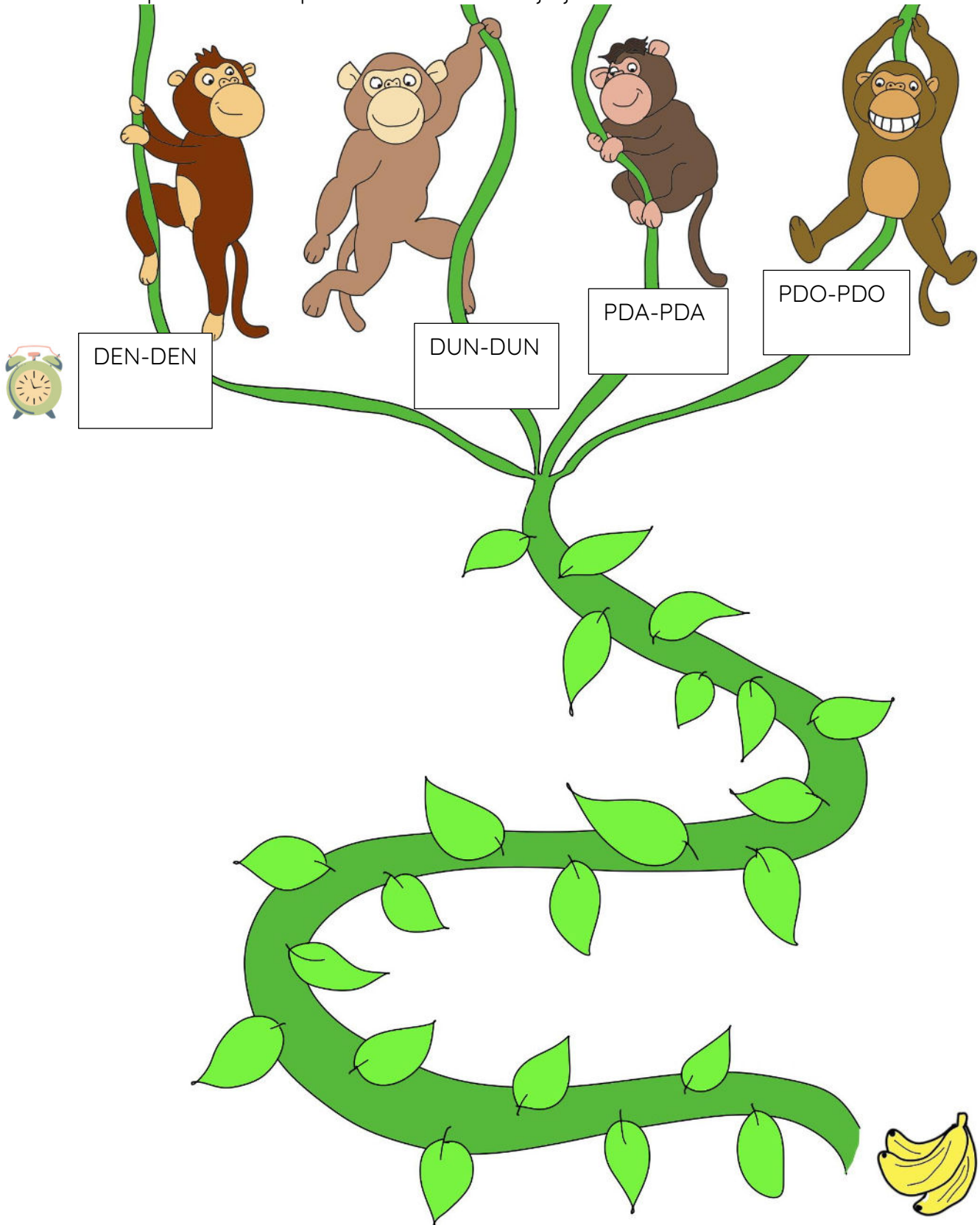
Harjoitus 7

Minne Pedro-apina on matkalla? Piirrä sormella reitti haluamaasi paikkaan ja tuota samalla dn-/den-tavutoistoja



Harjoitus 8

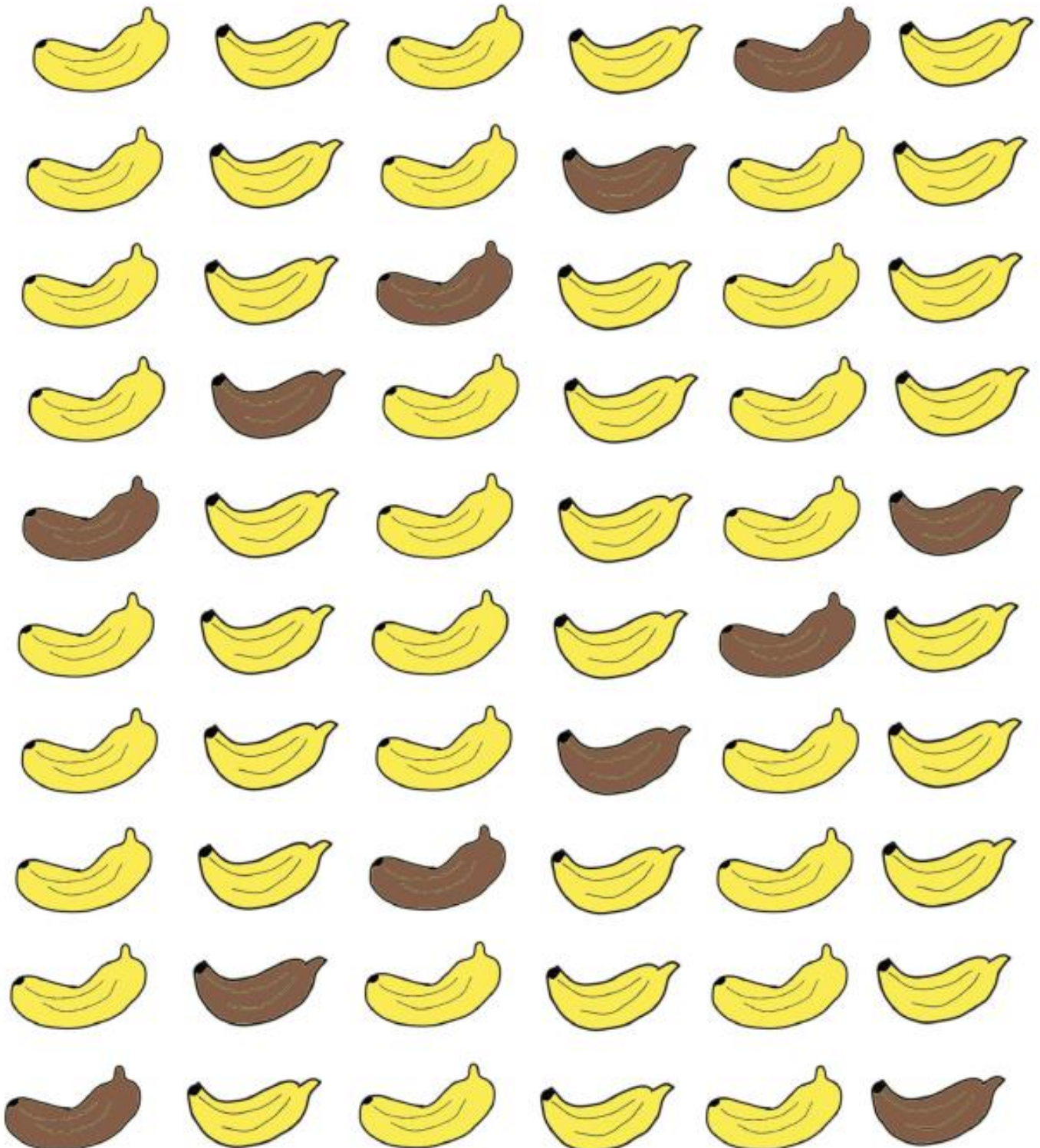
Kuka apinoista on nopein? Toista tavudrillejä ja ota aikaa. Merkitse aika ruutuun.



Harjoitus 9



Harjoitellaan pikku-R-äännettä ja D:tä! Sano keltaisen banaanin kohdalla DN ja ruskean kohdalla Dr.



Harjoitus 10

Tarvitset pelaamista varten nopan ja pelinappulat. Harjoittele sanoja taitotasosi mukaan D-kielellä, pikku-äRRällä tai oikealla äRRällä. Voit hakea täryä vauhtitavuilla, esim. dan-dan-dratti, dun-dun-drusetti. Toistakaa harjoitussanat nopan osoittaman silmäluvun mukaan.



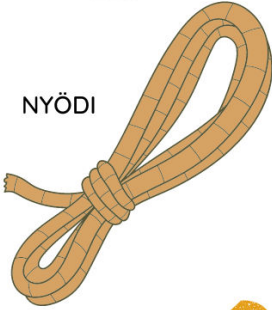
Harjoitus 11

Mitä apina ottaa mukaan retkelle viidakkoon? Pakkaa reppu vetämällä viiva kuvasta reppuun. Toista sanat D-kielellä.

JAKKADA



NYÖDI



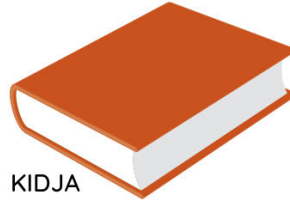
KITADA



KODI



KIDJA



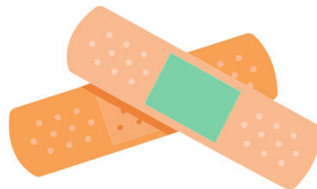
DIISI



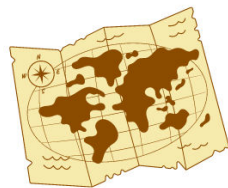
PUDKKI



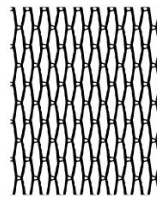
LAASTADI



TEDMOSPULLO

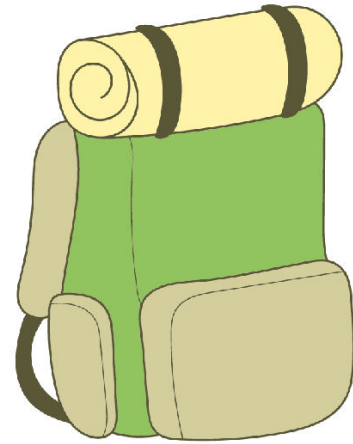
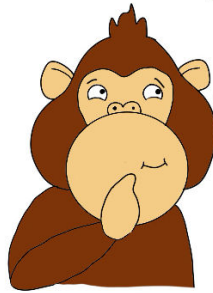
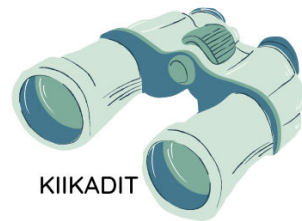


KADTTA



VEDKKO

KIIKADIT



Harjoitus 12

Rakenna kuvista lauseita. Harjoittele lauseita taitotasosi mukaan D-kielellä, pikku-äRRällä tai oikealla äRRällä.



Harjoitus 13

Harjoitellaan ampiaisärrää eli tärytöntä/pikku-äRRää. Nosta kieli kuppiasennossa ylähampaiden taakse ja ohjaa ilmavirta kielen kautta ulos. Kuvittele, että puhallat ilman kielen kupin kautta ulos. Ääni kuulostaa ampiaisen surinalta dzzzz.



äRRän yleistymisen spontaanipuheeseen

Kun lapsi on oppinut tuottamaan äRRän, voi sen yleistymisen spontaanipuheeseen viedä hetken. Jatkaa harjoituksia siten, että sovitte tilanteita, joissa uutta äRRää käytetään. Sopikaa, että näissä lyhyissä tilanteissa uuden äRRän käyttämisestä saa muistuttaa.

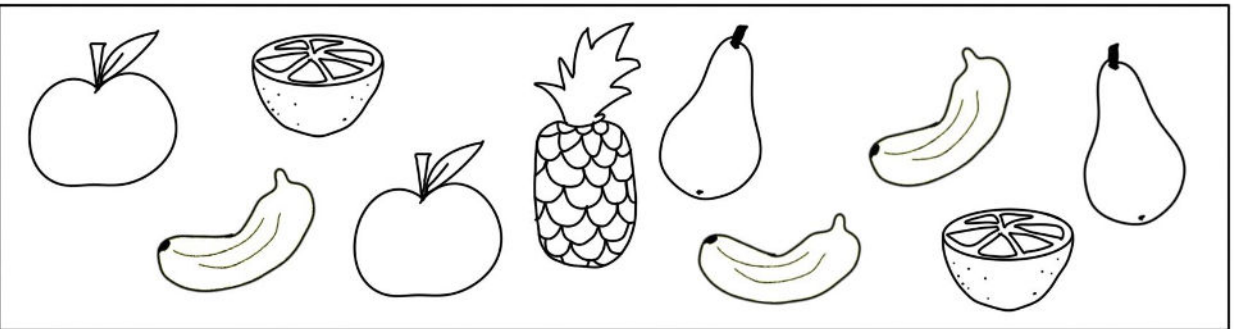
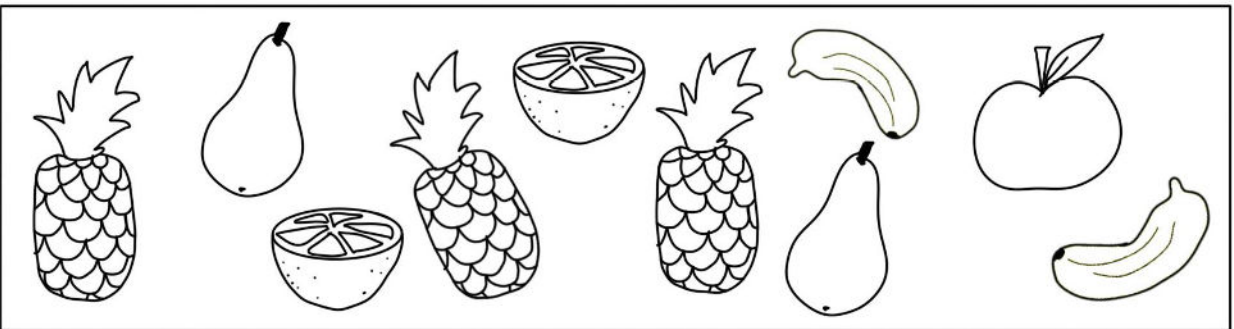
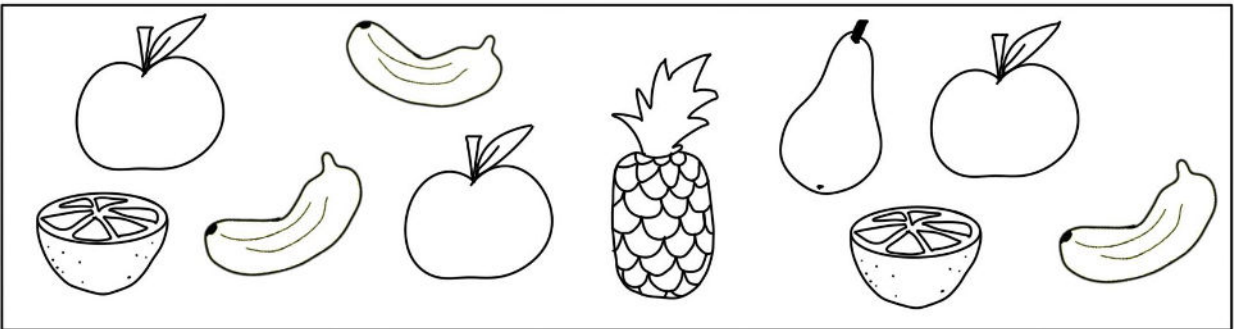
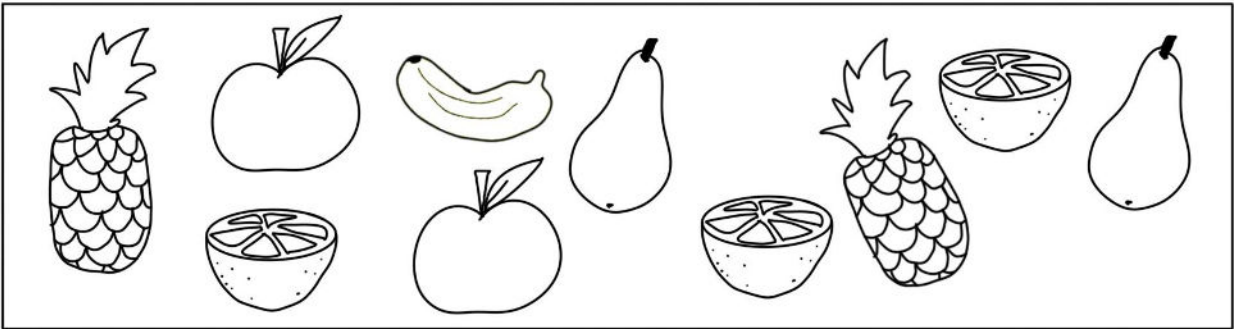
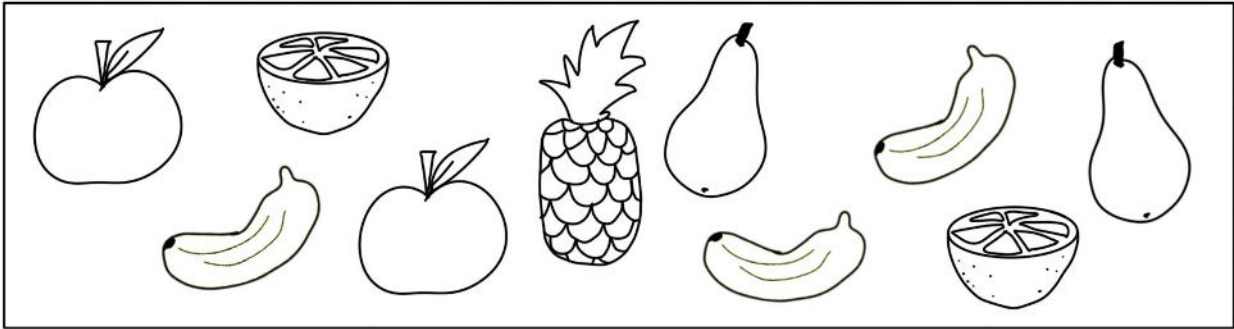
Harjoitus 14

Piirrä rasti ruutuun, kun olet käyttänyt uutta äRRää sovitussa tilanteessa. Tätä harjoitusta voi hyödyntää myös D-kielen käyttämisessä.

Käytän äRRää, kun...

 kerron vitsin	 olen saunassa	 pelaan lautapeliä	 olen autossa
 kerron mitä olen tehnyt	 olen ruokapöydässä	 laulan laulun	 puhun puhelimesta
 luen aikuisen kanssa kirjaa	 kerron ketä perheeseeni kuuluu	 kerron mitä olen piirtänyt	 keinun

Motivointitaulukot



Harjoituspalkkiot

MITÄ HARJOITTELUPALKKIOKSI TÄNÄÄN?

 <p>Aikuinen kutittaa</p>	 <p>Aikuinen tekee hassun ilmeen</p>	 <p>Aikuinen hieroo</p>	 <p>Aikuinen antaa keksin</p>
 <p>Aikuineni silittää</p>	 <p>Aikuine laulaa laulun</p>	 <p>Lapsi pääsee selkähevoseen</p>	 <p>Leikitään leikki kivi-paperi-sakset</p>
 <p>Leikitään tuijotus-kilpailu</p>	 <p>Vanhempi lennättää lentokoneena</p>	 <p>Pidtään hyppykilpailu</p>	 <p>Jotain muuta?</p>

Tremulaattorin käyttöohje

Tremulaattorin avulla lapsi voi saada kokemuksen täryn tuottamisesta.

Lapsen tulee osata tuottaa den-tavutoistoja (den-den-den...) siten, että leuka pysyy paikallaan ja D ääntyy napakasti.

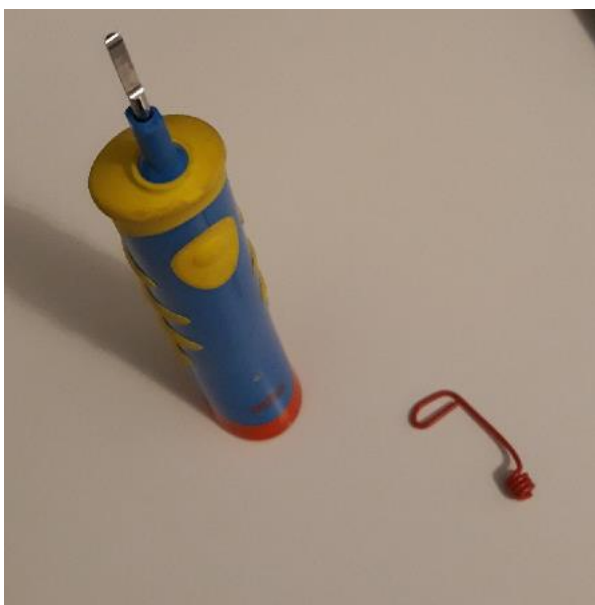
Aseta tremulaattorinkärki paikalleen. Kun sähköhammasharjan käynnistää, kärki alkaa väristä.

Jos lapsi vierastaa vielä tremulaattoria, voi kärjellä koskea ensin esimerkiksi kämmenselkää tai poskea.

Aikuinen asettaa tremulaattorin kielen alle lapsen tuottaessa tavutoistoja (dren-dren-dren).

Kun tämän saa onnistumaan, voi lasta pyytää jatkamaan täryä ja vedetään tremulaattori pois suusta. Täryyn voi kokeilla liittää vokaaleja.

Tremulaattorinkärkeä voi käyttää uudestaan. Kärjen voi puhdistaa fairyvedellä.

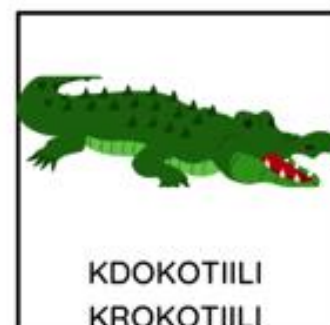
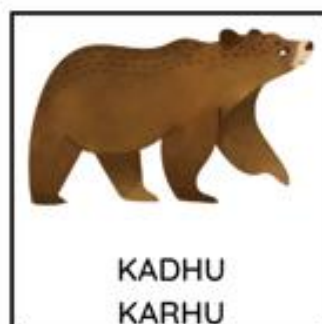
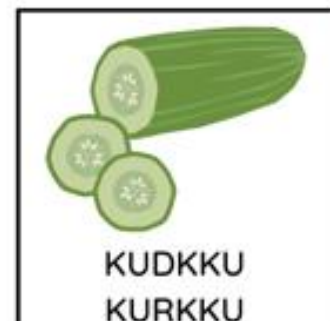


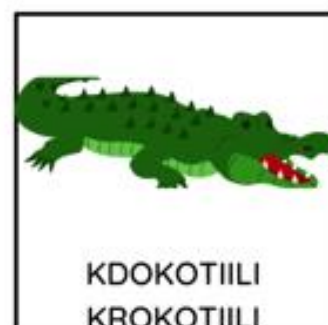
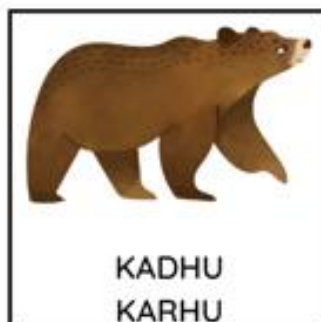
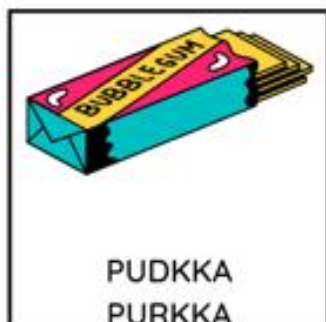
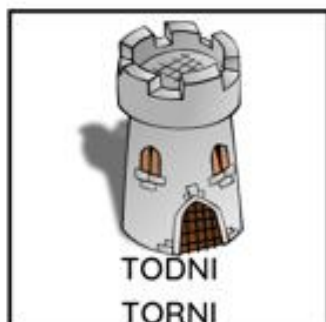
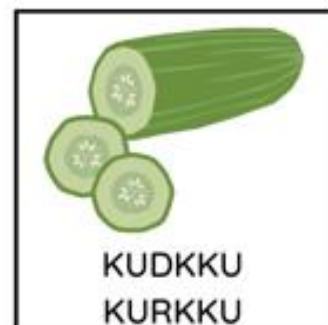
Harjoitusbingo

Motivaatio harjoitteluun säilyy, kun vaihdat harjoittelupaikkaa tai -tapaa. Piirrä rasti ruutuun harjoittelun jälkeen.



R-muistipelikortit





Sanalista

R sanan alussa

raha
rapu
ratti
rakas
ravata
reppu
retki
reitti
rengas
repii
raapii
ryppy
riippuu
runo
ranne
romu
ruoho
rata
ruutu
riita
raita
rotta
rätti
rako
reikä
ruoka
rekka
riisi
ruusu
radio
rypäle
räpylä
raivoaa
räjähtää
ravintola
raketti
rakentaa
ratikka
rokottaa
revontulet
rima

risu
rivi
ripset
rikki
rosvo
rohkea
romu
robotti
rumpu
rusina
rulla
ruuvi
rusetti
ruskea
räkä
rähmä
rölli
röhkiä

R sanan keskellä

saari
vaari
tori
kori
ori
muuri
puuro
muro
puro
teroitin
aarre
kamera
kärry
kiikarit
kirahvi
koira
koru
naru
pyörä
aura
euro
kerä
kura

kuorii
herää
hiiri
juuri
meri
muuri
myyrä
pora
puro
piiri
vuori
väri
suora
orava
harava
haarukka
harakka
peruna
päärynä
piirakka
muurahainen
aurinko
sairaala
sairas
surisee
sairastaa
seuraava
vieressä
kerros
kierre
herra
purra
pyörre
tarra
pörröinen
hyrrä

R-konsonanttiihtymät sanan keskellä

arpa
kartta
karkki
kortti

kurkku
 markka
 merkki
 purkki
 verkko
 harmaa
 käärme
 purkka
 vartija
 varsa
 varpaat
 kirjoittaa
 kirje
 parkkipaikka
 herne
 hirnuu
 torni
 tornado
 kuorma
 käärme
 sermi
 sormi
 sormus
 perhe
 verho
 virhe
 perhonen
 karhu
 karhea
 harja
 hurja
 purje
 varjo
 Norja
 kirja

kirjain
 kirjoittaa
 järjestää
 sarja
 korkea
 härkä
 kirkas
 järki
 mörkö
 purkaa
 farkut
 sirkus
 arkku
 kurkkii
 herkuu
 myrkky
 nurkka
 virkkaa
 torkkuu
 serkku
 korva
 järvi
 hirviö
 parveke
 torvi
 varvas
 kuorsaa
 kirsikka
 jysii
 mursu
 parsu
 marssi
 persikka
 sorsa
 pyrstö

karva
 kehrää
 tahra
 vihreä
 mikro
 metri
 metro
 litra
 sitruuna
 paprika
 seepra

R-konsonanttiyhtymä sanan alussa

draama
 dreija
 drone
 drinkki
 treenaa
 trimmaa
 trumpetti
 trampoliini
 trukki
 troppiikki
 traktori
 prinssi
 pronssi
 presidentti
 prinsessa
 kruunu
 krokotiili
 kravatti
 grilli

R sanan lopussa

Jupiter
 kuningatar
 tanner
 manner
 sisar